

Mirtel Org

Tartu Jaan Poska gümnaasiumi 12. klassi õpilane

Lühendid Facebook Messengeri vestlustes

Suur osa tänapäeva suhtlusest toimub veebikeskkonnas, mida iseloomustab vahetu suhtlus, kus on oluline sõnumi edastamise kiirus. See on mõjutanud ka kasutatavat keelt, sh soodustanud lühendite kasutust. Kui aga lühenditest ei saada aru, võib see suhtlust hoopiski aeglustada ja tuua kasu asemel kahju. Seetõttu on oluline välja selgitada, millised on kõige sagedasemad lühendid ja kuidas eri taustaga inimesed nende tähendust mõistavad.¹

Netikeele olemus

Netikeelt mõjutab tugevalt olukord, kus suhtlus aset leiab (Hennoste, Pajusalu 2013: 39). Keelevahendite valik oleneb suhtlussituatsioonis osaleja sotsiaalsest rollist, individuaalsetest omadustest ja kasutatavast registrist (Kerge 2000: 87). Samuti mõjutavad keelekasutust situatiivsed tegurid, näiteks see, kas tegemist on sünkroonse (toimub samal ajal) või asünkroonse (toimub erineval ajal) suhtlusega, milline on vahendava tehnoloogia olemus või kas suhtlejaskond on anonüümne või mitte-anonüümne (Hennoste, Pajusalu 2013: 39).

Eelnimetatud teguritest tulenevad ka netikeelt iseloomustavad tunnused, mis avalduvad eri keeletasanditel, hõlmates emotikone ja sümboleid, ortograafiat, lühendeid, sõnavara ning lauseehitust. Niisugused

¹ Artikkel põhineb Mirtel Oru uurimistööl „Lühendid Facebook Messengeri vestlustes“ (2022), millega ta osales 37. emakeeleolümpiaadi uurimistöövõorus ja selle kaudu lõppvõorus.

tunnused on sageli tingitud vajadusest anda edasi teavet, mis võib netisuhtluses kaduma minna, nt emotsioone või helisid ja häälsusi.

Netikeel on eriti omane sünkroonsetele keskkondadele, kus on tähtis, et sõnum jõuaks võimalikult kiiresti kohale, mistõttu kasutatakse selle soodustamiseks mitmesuguseid lühendeid. Lühendusviisi järgi jagunevad lühendid algustäht-, katkend- ja valiktähtlühenditeks (Leemets 2019). Lisaks on võimalik eristada väiketähtlühendeid ja suurtähtlühendeid ning nii suur- kui ka väiketähti sisaldavaid lühendeid (Kuuskla 2021: 1–2). Samuti eristatakse kasutusvaldkonna järgi üldkeelseid ja erialalühendeid (Leemets 2019). Siinse töö keskmes on lühendite moodustamise viisid, kuid üldkeelseid ja erialalühendeid eraldi ei vaadelda.

Uurimismaterjal ja -meetod

Artiklis analüüsitava materjali moodustavad Facebook Messengeri vestlused, mis esindavad sünkroonset spontaanset kirjalikku argivestlust, mis toimub tehnoloogia vahendusel privaatses keskkonnas omavahel tuttavate suhtlejate vahel. Suhtlussituatsioonis osalejate valikul lähtuti vestluspartnerite vanusest ja soost: vestlused on toimunud 16–22aastaste tüdrukute vahel. Kõik 26 vestluspartnerit elavad Tartumaal, kuid kaks neist on pärit mujalt (üks Ida-Virumaalt ja teine Pärnumaalt) ning tulnud Tartusse gümnaasiumisse. Üks uuritav on gümnaasiumi juba lõpetanud, teistel on keskaridus veel omandamisel. Kõigi uuritavate emakeel on eesti keel.

Uurimistöö koosnes kahest etapist. Esimeses etapis kogusin uurimismaterjalist kokku kõik lühendid ning liigitasin need kindlate tunnuste alusel: eristasin, kas tegemist on i) eesti- või võõrkeelse lühendiga, ii) esisuurtäht-, suurtäht- või väiketähtlühendiga või iii) algus-, katkend-, valik- või lisatähtlühendiga. Lisaks tuvastasin lühendite variandid, nt sõnast *tegelikult* (*tegelt*, *tegl*, *tgl* ja *tglt*) leidis neli varianti. Teises etapis koostas küsimustiku, et analüüsida, kuidas eri soost, rahvusest, vanuse ja haridusega inimesed mõistavad lühendite tähendust. Kokku eristasin inimesi seitsme vanuseklassi põhjal. Küsimustik sisaldas kümmet sagedast lühendit: viit eestikeelset (*ss*, *lis*, *mdea*, *prg*, *vb*) ja viit võõrkeelset (*lol*, *dav*, *wtf*, *lege*, *lmao*). Lisatud olid näitelauseid, mille põhjal pidid vastajad lühendi tähendust tõlgendama. Uuringu läbiviimiseks kasutasin Google Formsi ja aega vastata oli seitse päeva. Osalejad kutsuti vastama läbi erinevate sotsiaalmeedia keskkondade.

Lühendite kasutus Messengeri vestlustes

Lühendite sagedus

Uuritavas materjalis kasutati lühendeid 408 korral, kokku 106 eri lühendit. Kõige populaarsemaks kujunes lühend *v* ('või'), mida kasutati uuritavates vestlustes 62 korda ning mis paiknes enamasti lausungi sees või lõpus. Sellele järgnesid sageduselt *lol* ('laugh out loud', 29 korda), *lis* ('lihtsalt', 22 korda) ja *mdea* ('ma ei tea', 17 korda). 48 lühendit esines vaid korra, nt *prolly* ('probably'), *asap* ('as soon as possible'), *tk* ('tükk').

Enamasti oli sama sõna või sõnaühendi kohta kasutusel üks lühend, aga leidis ka sõnu, millel oli mitu lühendivarianti. Kõige rohkem oli eri viisidel lühendatud sõna *tegelikult*: *tegelt*, *tegl*, *tglt* ja *tglttt*. Kolm varianti oli ingliskeelsest sõnaühendist *laugh out loud* (*lol*, *lololol*, *loool*) ning sõnadest *davai* (*dav*, *davv*, *dv*), *okei* (*oki*, *ok*, *oke*) ja *oota* (*oot*, *ot*, *ota*). Esitatud lühendite hulgas esines ka selliseid, mille korral venitatakse üksikjuhtudel sõna keskel olevat vokaali või tunduvalt sagedamini sõna lõpuhäälikut. Näiteks lühendit *mdea* ('ma ei tea') venitati ühel juhul kui *mdeaa*. Võib arvata, et häälikute venitamine on tingitud soovist kindlat emotsiooni rõhutada, olgu see siis näiteks kas pahameel või üllatus.

Lühendite päritolu

Uuritavate lühendite hulgas domineerisid eestikeelsed lühendid: 408 lühendist 310 olid eesti keeles. Kõige sagedasem eestikeelne lühend oli *v*, mis tuleneb sõnast *või*, kuid see võib suulise keele analoogia põhjal tähistada ka partiklit *vä* (näide 1). Populaarseimad eestikeelsed lühendid olid veel ka *lis* ('lihtsalt'), *mdea* ('ma ei tea') ning *vb* ('võibolla').

- (1) A1: kad ma muidu voin hellata sulle kui ma poodi konnin v
A2: jaa ikka

Peale eestikeelsete lühendite oli uuritava materjali hulgas võõrkeelseid lühendeid. Inglise keelest pärit sõnu või sõnaühendeid oli lühendatud 84 korral. Populaarseimad ingliskeelsed lühendid olid *lol* ('laugh out loud', 29 korda), *wtf* ('what the fuck', 11 korda), *lege* ('legit', 8 korda) ja *lmao* ('laugh my ass off', 7 korda). Lühendid *lol*, *wtf* ja *lmao* on valdavalt seotud emotsioonidega: *lol* ja *lmao* väljendavad naeru, *wtf* pahameelt või üllatust. Nii ütleb alltoodud näites 2 E1 oma vestluspartnerile, et tahab kaasa laulda,

kuid jääb mulje, nagu tal võiks selle pärast piinlik olla, mistõttu väljendab ta naeru lühendi *Lmao* abil. Et valitsevaid emotsioone rõhutada, lisab ta uue lausungiga taas lühendi *lmao*.

- (2) E1: Tahan kaasauluda
- E1: Lmao
- E1: Nagu täiega lmao

Lühendite moodustamise viisid

Analüüsitud netivestlustele on iseloomulikud valiktähtlühendid: ligi pooled lühenditest (209 lühendit) olid valiktähtlühendite kujul, nt *lp* 'lugupeetud', *btw* 'by the way'. Nagu ilmneb eeltoodud näidetest, moodustati valiktähtlühendeid tihti vokaali ärajätu teel, mida on täheldatud ka varasemates netikeele käsitlustes (Hennoste, Pajusalu 2013: 82–83). Valiktähtlühendite kõrval leidis uurimismaterjalis 65 algustähtlühendit, nt *a* 'aasta', *u* 'umbes', ja 58 katkendtähtlühendit, nt *okt* 'oktoober', *õp* 'õpetaja'.

Nii valik-, algus- kui ka katkendtähtlühendeid moodustatakse üksnes nende aluseks olevate sõnade ja sõnaühendite tähtede põhjal, kuid vaatlusaluses materjalis leidis ka sellised lühendeid, mis oli saadud mõne tähe lisamise või hääliku muutumise teel. Kuna need ei mahtunud üldtuntud lühendite liigituse alla, siis nimetasin need lisatähtlühenditeks. Selliseid

lühendeid oli kokku 76, nt *maj* ('ma ei'), *aind* ('ainult'), *mdea* ('ma ei tea') ja *kinda* ('kind of').

Netikeeles esinevad lühendid on valdavalt väiketähtlühendite kujul (kokku 378 lühendit), nagu näha ka eeltoodud näidetest. Siiski leidus väiketähtlühendite kõrval ka 29 esisuurtähtlühendit ja üks suurtähtlühend. Esisuurtähtlühendite ja suurtähtlühendite vähesus võrdluses väiketähtlühenditega viitab peamiselt asjaolule, et netisuhtluses ei pöörata erilist tähelepanu suurtähe kasutusele.

Lühendite mõistmine

Et uurida lühendite mõistmist, koostas in küsimustiku, millele kogunes 450 vastust. Ilmnes, et lühenditest arusaamist mõjutab kõige enam inimese vanus. Vastustest võib järeldada, et mida vanem on inimene, seda halvemini ta lühendeid mõistab, kuna vanemate vanuseklasside (50–59- ja 60–69aastased) esindajad eksisid vastamisel sagedamini. Samuti saab ka öelda, et netisuhtluses osalemise aktiivsuse ja vanuse vahel võib olla seos, kuna sageli just noored, sh koolilapsed, kasutavad netisuhtluses lühendeid aktiivsemalt, seega mõistavad neid ka paremini. See-eest vanemad inimesed kipuvad netisuhtluses olema vähem aktiivsed, mistõttu võib lühenditest arusaamine olla raskendatud.

Enim kasutatud lühenditest osutusid igas vanuseklassis kõige raskemini mõistetavaks lühendid *lege* ja *lmao*. Näiteks pakuti *lege* tähenduseks 'cringe' või 'äge, vahva'. Just vanemates vanuseklassides tõlgendati lühendit *lmao* kui 'in my arrogant opinion' (esimest tähte peeti *i*-ks, mitte *l*-iks). Kohati valmistas raskust ka lühendite *lol* ja *lis* selgitamine: kui lühendit *lol* käsitati üldiselt naljaga seonduvalt, siis lühendit *lis* tõlgendati kohati kui 'lisaks'. Arvatavasti on see tingitud raskustest mõista lühendi taga olevat sõna või sõnaühendit.

Koostatud küsimustik andis teavet selle kohta, kas ja kuidas tuntumaid lühendeid mõistetakse, kuid arvesse tuleb võtta ka mõningaid piiranguid. Näiteks tuleb uurimistulemuste puhul arvestada, et peaaegu 4/5 vastanutest olid naissoost, mis tähendab, et meessoost vastajate kohta on raske üldistusi teha. Samuti olid mõned vanuseklassid esindatud väheste vastajatega, mistõttu on ka vanuse puhul üldistuste tegemine raskendatud.

Lõpetuseks

Eeltoodut arvestades võib väita, et lühendid on Facebook Messengeri vahendusel toimuva kiirsuhtluse lahutamatu osa, sest võimaldavad kokku hoida kirjutamisele kuluvat aega. Kuigi sagedasimaid lühendeid mõistetakse üldjoontes hästi, tuleb siiski arvestada, et vanemad inimesed võivad jääda mõningate (eeskätt ingliskeelsete) lühendite mõistmisel hätta. Samas siinses uurimuses käsitletud lühendid kuulusid eeskätt teismeliste sõnavarasse, mistõttu võib arvata, et omavanustega suheldes kasutavad vanemaealised just neile tuntud lühendeid, mis ei valmista mõistmisraskuseid.

Viidatud kirjandus

- Hennoste, Tiit, Karl Pajusalu 2013. Eesti keele allkeeled. Õpik gümnaasiumile. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus.
- Kerge, Krista 2000. Kirjakeel ja igapäevakeel. – Eesti keele allkeeled. Toim Tiit Hennoste. (Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 16.) Tartu: Tartu Ülikool, 75–110. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/42158/hennoste_eesti_ocr.pdf. Vaadatud 06.01.2022.
- Kuuskla, Taali 2021. Eesti keele lühenditest. – Õiguskeel 2. <https://www.just.ee/media/154/download>. Vaadatud 14.01.2022.
- Leemets, Tiina 2019. Lühendamine. – Eesti õigekeelsuskäsiraamat. <https://keele-abi.eki.ee/wiki/Luhendamine.html>. Vaadatud 04.01.2022.

OK